

 GRADA®

AKUTNÍ STAVY V NEONATOLOGII

Zbyněk Straňák
a kolektiv

neopaliativa

Informační portál
pro zdravotníky

www.neopaliativa.cz

- Edukace o možnostech podpůrné a paliativní péče v ČR
- Zdroj relevantních informací a “evidence based” článků
- Sdílení dobré praxe a zkušeností s implementací podpůrné a paliativní péče v ČR

*Jsme na blízku
předčasně narozeným dětem*

Děkujeme společnostem, které v této publikaci inzerují
nebo její vydání jiným způsobem podpořily
(v abecedním pořadí):

AstraZeneca Czech Republic s.r.o.

Dräger Medical s.r.o.

Hipp Czech s.r.o.

Chiesi CZ s.r.o.

Nestlé Česko s.r.o.

RADIOMETER s.r.o.

Vygon Czech Republic s.r.o.

AKUTNÍ STAVY V NEONATOLOGII

Zbyněk Straňák
a kolektiv

GRADA Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **restně stíháno**.

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.

prof. MUDr. Zbyněk Straňák, CSc., MBA, a kolektiv

Akutní stavy v neonatologii

Editor:

prof. MUDr. Zbyněk Straňák, CSc., MBA

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě

3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

Kolektiv autorů:

MUDr. Tereza Brožová

MUDr. Iva Bodnarová

MUDr. Peter Korček, Ph.D.

MUDr. Zuzana Korčeková

MUDr. Zuzana Staničková

prof. MUDr. Zbyněk Straňák, CSc., MBA

MUDr. Jan Širc, Ph.D.

MUDr. Milena Tušková

MUDr. Hana Wiedermanová, Ph.D.

MUDr. Pavla Zárubová

Recenzent:

prof. MUDr. Mirko Zibolen, CSc.

Neonatologická klinika Jesseniovy lékařské fakulty v Martině Univerzity Komenského a Univerzitní nemocnice Martin

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

Obrázky dodali autoři, pokud není uvedeno jinak. Obrázky 2.1, 2.2, 2.8, 2.9 překreslil a upravil Jiří Hlaváček.

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2024

© Grada Publishing, a.s., 2024

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 9757. publikaci

Šéfredaktorka lékařské literatury MUDr. Michaela Lízlerová

Odpovědná redaktorka BcA. Radka Jančová, DiS.

Redakce a jazyková korektura Mgr. Klára Procházková

Sazba a zlom Lucie Koubová

Počet stran 212

1. vydání, Praha 2024

Tisk Iva Vodáková – Durabo

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-7568-0 (ePub)

ISBN 978-80-271-7567-3 (pdf)

ISBN 978-80-271-3185-3 (print)

Editor:**prof. MUDr. Zbyněk Straňák, CSc., MBA**

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě
3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

Kolektiv autorů:**MUDr. Tereza Brožová**

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě

MUDr. Iva Bodnarová

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě

MUDr. Peter Korček, Ph.D.

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě
3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

MUDr. Zuzana Korčeková

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě

MUDr. Zuzana Staničková

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě

prof. MUDr. Zbyněk Straňák, CSc., MBA

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě
3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

MUDr. Jan Širc, Ph.D.

Novorozenecké oddělení Ústavu pro péči o matku a dítě
3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

MUDr. Milena Tušková

Neonatologické oddělení Gynekologicko-porodnické kliniky 1. lékařské fakulty Univerzity
Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

MUDr. Hana Wiedermannová, Ph.D.

Oddělení neonatologie Fakultní nemocnice Ostrava
Lékařská fakulta Ostravské univerzity

MUDr. Pavla Zárubová

Oddělení neonatologie Fakultní nemocnice Ostrava
Lékařská fakulta Ostravské univerzity
Lékařská fakulta v Hradci Králové Univerzity Karlovy

Recenzent:

prof. MUDr. Mirko Zibolen, CSc.

Neonatologická klinika Jesseniovy lékařské fakulty v Martině Univerzity Komenského
a Univerzitní nemocnice Martin

Jedinečná péče o předčasně narozené děti

Dräger Babyleo TN500.
Nyní také s integrovanou baterií
pro bezpečný a efektivní transport.

Dräger

Technika pro život

Obsah

Část I:

Problematika péče o novorozence na porodním sále

1	Akutní stavy v neonatologii	3
2	Stabilizace a resuscitace novorozence na porodním sále: aktualizace podle doporučení Evropské resuscitační rady z roku 2021	7
2.1	Úvod	7
2.2	Fyziologie a patofyziologie adaptace novorozence	7
2.3	Personální a materiálně-technické podmínky pro resuscitaci novorozence	10
2.4	Termomanagement při resuscitaci na porodním sále	12
2.5	Termomanagement při porodu mimo zdravotnické zařízení	14
2.6	Hodnocení novorozence bezprostředně po narození	14
2.7	Respirační podpora (insuflace, intubace, umělá plicní ventilace, oxygenoterapie)	17
2.8	Insuflace a pozitivní přetlaková ventilace	18
2.9	Zajištění krevního oběhu při resuscitaci: nepřímá srdeční masáž	22
2.10	Zajištění cévního přístupu a farmakoterapie	24
2.11	Farmakoterapie při resuscitaci	24
2.12	Příčiny neúspěšné resuscitace	25
2.13	Právní a sociopsychologické aspekty resuscitace	25
2.14	Závěr: Souhrn změn v doporučeném postupu od roku 2015	27
3	Současné možnosti aplikace surfaktantu: optimalizace léčby syndromu dechové tísně	29
3.1	Faryngeální instilace surfaktantu	29
3.2	Aplikace surfaktantu laryngeální maskou – SALS (surfactant administration through laryngeal or supraglottic airways)	29
3.3	Aplikace surfaktantu pomocí nebulizace	30
3.4	Metoda INSURE	31
3.5	Metoda LISA	31
3.6	Technika podání surfaktantu tenkým katétrem	32
3.7	Typ surfaktantu, koncentrace a dávkování	32
3.8	Eliminace bolesti a zabezpečení komfortu novorozence	33
3.9	Souhrn	34
3.10	Indikace pro SRT	34
3.11	Neinvazivní ventilační podpora	35
3.12	Strategie umělé plicní ventilace	36
3.13	Plánované ukončení umělé plicní ventilace	37
3.14	Koncept permissivní hyperkapnie	38
3.15	Profylaxe a terapie apnoických epizod	38

Část II:

Akutní stavy u novorozenců – teorie a praxe

4	Fetomaternální hemoragie	43
4.1	Kazuistika	43
4.2	Fetomaternální hemoragie	43

5	Intoxikace vodou matky v průběhu porodu příčinou generalizovaných křečí u доношенého novorozence: problematika neonatálních křečí	47
5.1	Kazuistika	47
5.2	Definice	48
5.3	Etiologie a patofyziologie	48
5.4	Diagnostický algoritmus neonatálních křečí	50
5.5	Terapie: Křeče jsou velmi vážným neurologickým stavem, který vyžaduje urgentní řešení!	52
6	Kongenitální chylothorax: fetální terapie a postnatální management	55
6.1	Kazuistika	55
6.2	Úvod.	56
6.3	Incidence	57
6.4	Příčiny	57
6.5	Klinická manifestace	57
6.6	Diagnostika.	57
6.7	Terapie	58
6.8	Prognóza	59
7	Postavení řízené celotělové hypotermie v léčbě perinatální asfyxie a hypoxicko-ischemické encefalopatie u novorozence	61
7.1	Kazuistika	61
7.2	Perinatální asfyxie	61
7.3	Hypotermie.	62
8	Postnatální komplikace u novorozence extrémně nízké porodní hmotnosti se syndromem systémové zánětlivé odpovědi plodu.	67
8.1	Kazuistika	67
8.2	Systémová zánětlivá odpověď plodu	67
9	Vznik hemoperikardu a srdeční tamponády při resuscitaci na porodním sále	75
9.1	Kazuistika	75
9.2	Definice	75
9.3	Incidence	76
9.4	Příčiny	76
9.5	Klinická manifestace	76
9.6	Diagnostika.	76
9.7	Diferenciální diagnostika	76
9.8	Terapie	76
9.9	Prognóza	77
10	Náhlý a nečekáný kolaps vitálních funkcí u novorozence	79
10.1	Kazuistika	79
10.2	Problematika kolapsu vitálních funkcí u novorozence.	79
10.3	Závěr	81
11	Perzistující plicní hypertenze u těžce nezralého novorozence s fetální růstovou restrikcí.	83
11.1	Kazuistika	83
11.2	Teorie PPHN.	84
11.3	Diagnostika PPHN	84
11.4	Patofyziologie PPHN.	85
11.5	Současné možnosti terapie PPHN.	87

12	Mukormykóza a aspergilóza u extrémně nezralého novorozence	89
12.1	Kazuistika	89
12.2	Vláknité houby v neonatologii	90
12.3	Klinický obraz kožní formy aspergilózy a mukormykózy u novorozenců	91
12.4	Diagnostika	92
12.5	Terapie	92
13	Multiorgánové selhání při tranzitorní abnormální myelopoeze u novorozence s Downovým syndromem	95
13.1	Kazuistika	95
13.2	Tranzitorní abnormální myelopoeza	96
14	Terlipresin v léčbě závažné myokardiální dysfunkce u extrémně nezralého novorozence s plicní hypertenzí	99
14.1	Kazuistika	99
14.2	Akutní oběhové selhání	99
15	Arteriální trombóza u těžce nezralého novorozence	109
15.1	Kazuistika	109
15.2	Úvod	110
15.3	Patofyziologie a rizikové faktory	110
15.4	Klinické příznaky	111
15.5	Diagnostika	111
15.6	Terapie	111
15.7	Prevence	113
15.8	Prognóza	113
16	Metabolický rozvrat v průběhu pozdní novorozenecké sepse: problematika parenterální nutrice u kriticky nemocného novorozence	115
16.1	Kazuistika	115
16.2	Problematika parenterální výživy u kriticky nemocných novorozenců	116
17	RSV infekce u extrémně nezralého novorozence v průběhu hospitalizace: problematika RSV imunoprofylaxe a léčby závažných forem RSV infekcí	121
17.1	Kazuistika	121
17.2	Hygienicko-epidemiologická opatření	122
17.3	Epidemiologie	122
17.4	Klinická symptomatologie RSV infekce	123
17.5	Diagnostika RSV infekce	124
17.6	Terapie RSV infekce	124
17.7	Imunoprofylaxe RSV infekce	124
18	Prenatálně diagnostikovaná, život ohrožující vrozená vývojová vada: problematika perinatální paliativní péče	127
18.1	Kazuistika	127
18.2	Základní definice a stratifikace pacientů benefitujících z perinatální paliativní péče	129
18.3	Klíčové prvky perinatální paliativní péče	130
18.4	Závěr	133

Část III:

Praktické dovednosti neonatální intenzivní péče

19 Cévkování a drenáž močového měchýře.....	137
19.1 Úvod.....	137
19.2 Indikace TUC a SPD.....	137
19.3 Kontraindikace SPD.....	137
19.4 Postup při TUC.....	137
19.5 Postup při SPD.....	138
19.6 Typ TUC.....	138
19.7 Kontrola polohy močového katétru.....	138
19.8 Komplikace TUC a SPD.....	138
20 Gastrické sondy.....	139
20.1 Úvod.....	139
20.2 Indikace.....	139
20.3 Postup zavedení gastrické sondy.....	139
21 Hrudní drenáž.....	143
21.1 Úvod.....	143
21.2 Indikace UVC.....	143
21.3 Typ hrudního drénu.....	143
21.4 Poloha hrudního drénu.....	143
21.5 Postup při zavedení hrudního drénu.....	143
21.6 Komplikace hrudního drénu.....	144
21.7 Kontrola polohy a funkčnosti hrudního drénu.....	144
21.8 Péče o hrudní drén.....	146
22 Endotracheální intubace.....	147
22.1 Úvod.....	147
22.2 Indikace intubace.....	147
22.3 Typ endotracheální kanyly.....	147
22.4 Poloha ETC.....	147
22.5 Kontrola polohy ETC.....	148
22.6 Péče o ETC.....	148
22.7 Komplikace ET intubace.....	148
23 Lumbální punkce.....	151
23.1 Úvod.....	151
23.2 Indikace LP.....	151
23.3 Kontraindikace LP.....	151
23.4 Postup při LP.....	151
23.5 Komplikace LP.....	152
24 Paracentéza a drenáž dutiny břišní.....	153
24.1 Úvod.....	153
24.2 Indikace paracentézy.....	153
24.3 Kontraindikace paracentézy.....	153
24.4 Postup při paracentéze a zavedení břišního drénu.....	153
24.5 Typ břišního drénu.....	154
24.6 Poloha břišního drénu.....	154

24.7	Komplikace paracentézy a břišního drénu	154
24.8	Péče o břišní drén	154
25	Perikardiocentéza	155
25.1	Úvod	155
25.2	Indikace perikardiocentézy	155
25.3	Kontraindikace perikardiocentézy	155
25.4	Postup při perikardiocentéze	155
25.5	Komplikace perikardiocentézy	156
26	Kanylace umbilikální arterie	157
26.1	Úvod	157
26.2	Indikace	157
26.3	Kontraindikace	157
26.4	Typ UA katétru	157
26.5	Poloha UA katétru	157
26.6	Postup při zavedení UA katétru	158
26.7	Kontrola polohy UAC	158
26.8	Péče o UAC (doporučení Centers of Disease Control and Prevention, www.cdc.gov)	159
26.9	Komplikace UAC	159
27	Kanylace umbilikální vény	161
27.1	Úvod	161
27.2	Indikace kanylace umbilikální vény	161
27.3	Kontraindikace kanylace umbilikální vény	161
27.4	Typ katétru	161
27.5	Poloha UVC	161
27.6	Postup při kanylaci umbilikální vény	162
27.7	Heparinizace aplikovaných roztoků	162
27.8	Kontrola polohy UVC	162
27.9	Péče o UVC (doporučení Centers of Disease Control and Prevention, www.cdc.gov)	163
27.10	Komplikace kanylace umbilikální vény	163
28	Placentární transfuze: způsoby placentární transfuze, vliv placentární transfuze na porodní stabilizaci a neonatální morbiditu	165
28.1	Úvod	165
28.2	Poporodní adaptace a placentární transfuze	165
28.3	Výhody placentární transfuze	166
28.4	Srovnání účinnosti metod placentární transfuze	166
28.5	Kontraindikace a nežádoucí účinky placentární transfuze	167
28.6	Doporučení pro placentární transfuzi	167
	Seznam zkratk	169
	Literatura	176
	Medailonek	185
	Souhrn	187
	Summary	189
	Rejstřík	191

Děkujeme
vám všem za rozvoj
neonatologie.

Pro to nejcennější v životě.

Jsmo na blízku předčasně narozeným dětem

Již více než 30 let

6 miliónů ošetřených předčasně
narozených dětí ve více než **100 zemích**
po **celém světě**

Chiesi CZ s.r.o.
Smrčková 2485/4, 180 00 Praha 8
Tel.: +420 261 221 745, Tel/Fax: +420 261 221 767
chiesi-cz@chiesi.com
www.chiesi.cz

Část I:

Problematika péče o novorozence na porodním sále

1 Akutní stavy v neonatologii

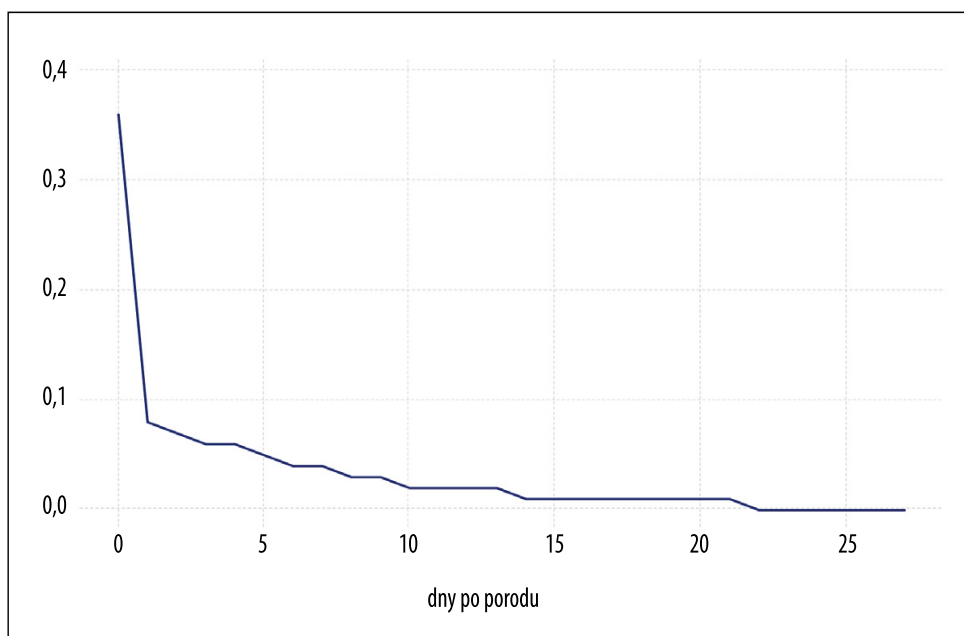
Zbyněk Straňák

Akutní, život ohrožující stavy u novorozenců jsou stavy, u kterých, pokud nedojde k bezprostřednímu lékařskému zásahu, dochází ve většině případů k úmrtí postiženého.

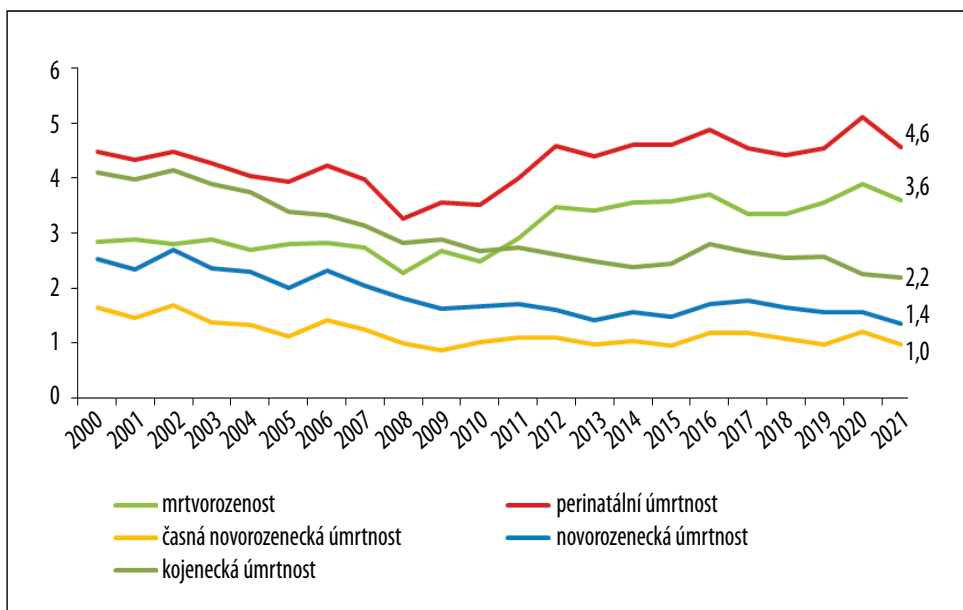
Novorozenecké období je velmi specifické a senzitivní na vznik akutních, život ohrožujících stavů. Akutní stavy vznikají nejčastěji v prvních 24 hodinách po narození a souvisejí s řadou rizikových faktorů (způsob vedení porodu, prematurita, postmaturita, infekční komplikace, přítomnost mekonie v plodové vodě, vrozené vývojové vady, akutní intrapartální hypoxie, elektivní císařský řez). Pravděpodobnost úmrtí je v prvních 24 hodinách čtyřikrát vyšší než pravděpodobnost úmrtí druhý den a devětkrát vyšší než pravděpodobnost úmrtí sedmý den života (viz obr. 1.1).

Česká republika patří dlouhodobě k zemím s nejnižší novorozeneckou úmrtností. Zásadními faktory, které pozitivně ovlivňují výsledky neonatální mortality, jsou: organizace péče o těhotnou ženu a novorozence, sofistikovaný systém transport *in utero*, centralizace příslušných perinatálních komplikací, materiálně-technické zabezpečení, vysoká erudice a stupeň motivace u poskytovatelů perinatální péče. Data týkající se perinatální a neonatální úmrtnosti jsou uvedena na obrázku 1.2. Centralizace předčasných porodů je uvedena na obrázku 1.3.

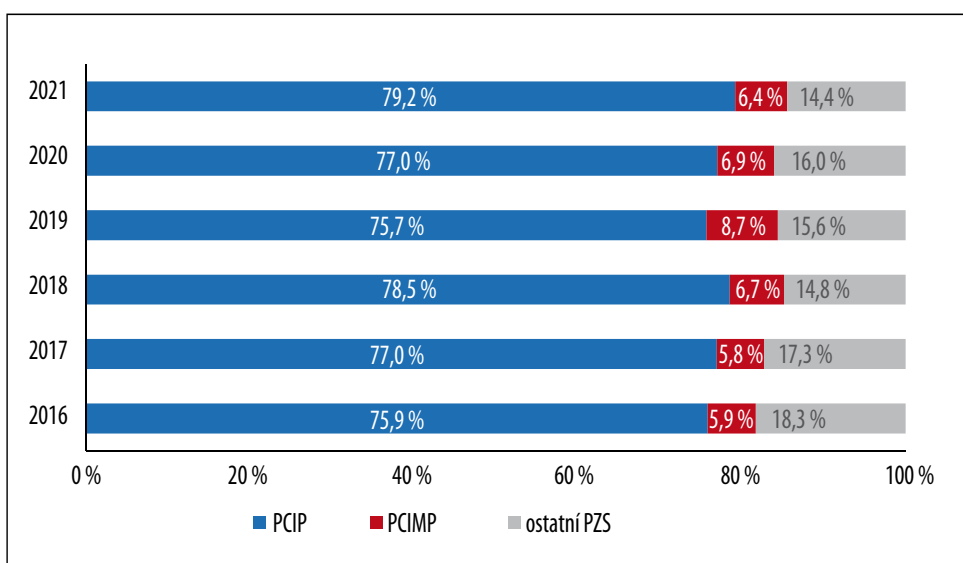
Kojenecká úmrtnost v České republice také kontinuálně klesá, v roce 2021 dosáhla historického minima, 2,2 zemřelých dětí do jednoho roku na jeden tisíc živě narozených.

Obr. 1.1 Pravděpodobnost úmrtí (vyjádřená počtem zemřelých/1 000 živě narozených) určitý den v neonatálním období (upraveno podle www.ourworldindata.org). Většina dětí mladších pěti let umírá v průběhu prvních 27 dní jejich života – neonatálním obdobím. V průběhu neonatálního období je nejvyšší riziko úmrtí v prvních 24 hodinách po narození. U novorozence existuje více než čtyřnásobná pravděpodobnost, že zemře v průběhu prvních 24 hodin než v následujících 24 hodinách.

Obr. 1.2 Perinatální a neonatální mortalita v ČR (období 2000–2021, ÚZIS).
Hodnoty uvedeny jako počet/1 000 narozených. ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

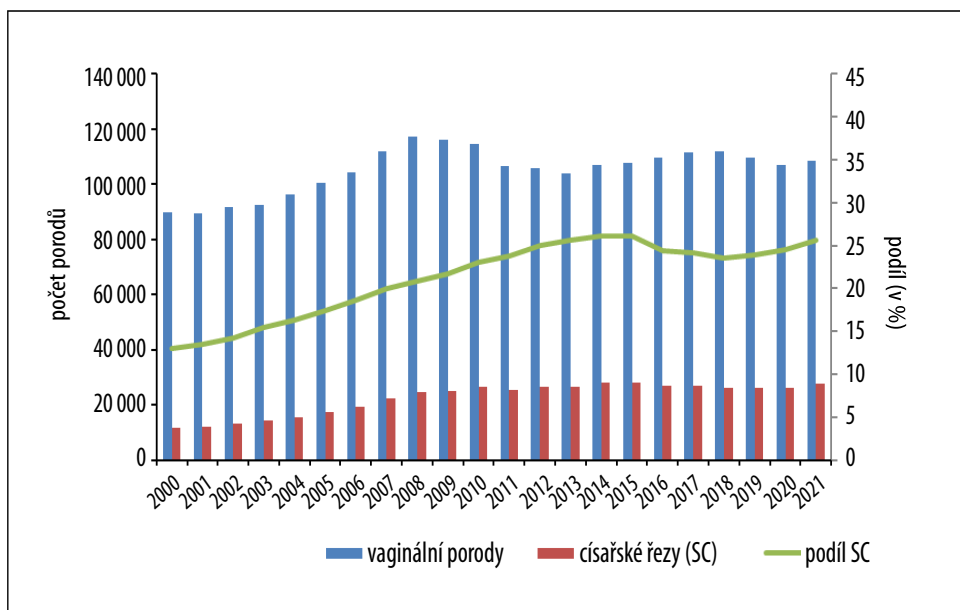

Obr. 1.3 Centralizace předčasných porodů v ČR (22.–32. gestační týden, rok 2021, ÚZIS).
PCIMP – perinatologická centra intermediární péče, PCIP – perinatologická centra intenzivní péče, PZS – poskytovatelé zdravotních služeb, ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

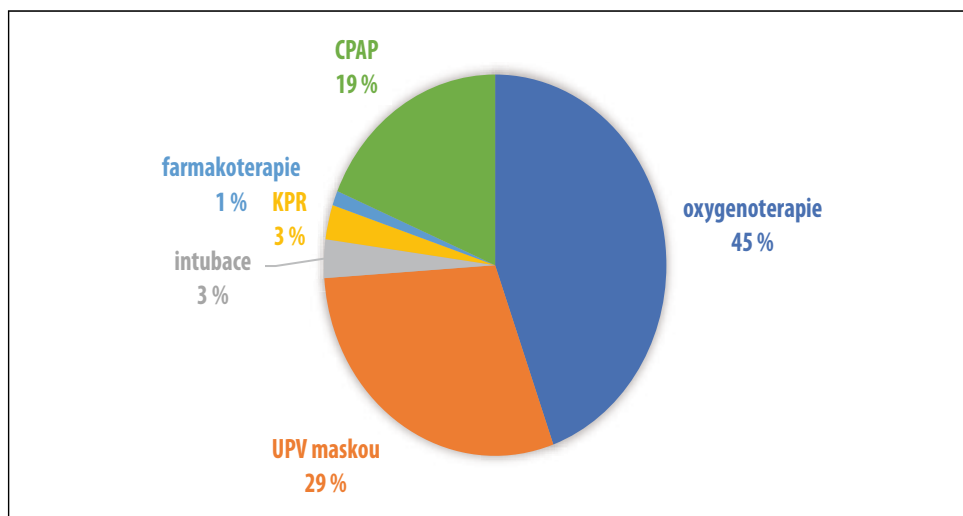
Všeobecně uznávaným rizikovým faktorem z hlediska poruchy poporodní adaptace je operativní porod *per sectionem caesaream* (SC). Plánovaný (elektivní) porod *per SC* je prokazatelně asociován s vyšším rizikem poruchy poporodní adaptace a respirační morbidit. Frekvence po-

rodů *per SC* osciluje v ČR kolem 25 % (viz obr. 1.4).

Akutní stavy u novorozenců se nejčastěji manifestují bezprostředně po narození. Přibližně 10 % novorozenců vyžaduje po narození terapeutickou intervenci. Nejčastější terapeutickou modalitou je

Obr. 1.4 Způsob porodu a frekvence císařských řezů v ČR (období 2000–2021, ÚZIS).
ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

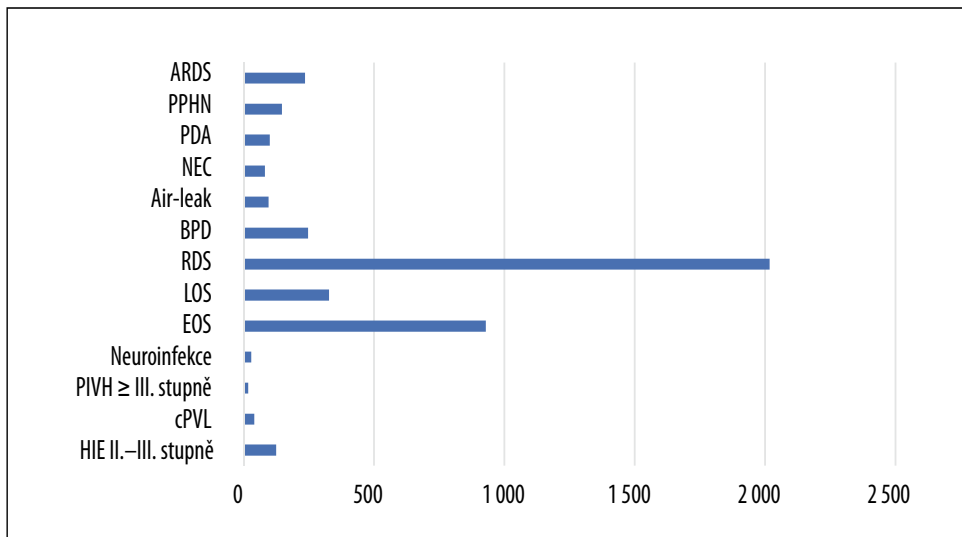

Obr. 1.5 Četnost terapeutických intervencí na porodním sále v ČR (rok 2021, ÚZIS).
CPAP – kontinuální pozitivní tlak v dýchacích cestách, KPR – kardiopulmonální resuscitace, UPV – umělá plicní ventilace, ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

oxygenoterapie. Jednotlivé terapeutické intervence jsou znázorněny na obrázku 1.5.

Nejčastějšími akutními stavy a komplikacemi v novorozeneckém období jsou: syndrom dechové tísně (1 842 případů v roce 2016 vs. 2 017 v roce

2021), časná novorozenecká sepe (675 případů v roce 2016 vs. 929 v roce 2021) a pozdní novorozenecká sepe (342 případů v roce 2016 vs. 327 v roce 2021). Četnost dalších závažných neonatálních komplikací viz obrázek 1.6.

Obr. 1.6 Četnost závažných neonatálních komplikací v ČR (rok 2021, ÚZIS).

ARDS – syndrom dechové tísně dospělých, BPD – bronchopulmonální dysplazie, cPVL – cystická periventrikulární leukomalacie, EOS – časná novorozenecká seps (early-onset sepsis), HIE – hypoxicko-ischemická encefalopatie, LOS – pozdní novorozenecká seps, NEC – nekrotizující enterokolitida, PDA – otevřená tepenná dučej, PIVH – periventrikulární a intraventrikulární krvácení, PPHN – perzistující plicní hypertenze, RDS – syndrom dechové tísně, ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

Život ohrožující stavy jsou u novorozenců velmi časté (frekvence kolem 10 %), postihují převážně nedonošené novorozence, novorozence s vrozenými vývojovými vadami, novorozence po

prodělané akutní hypoxii, novorozence s infekčními komplikacemi a novorozence po operativních porodech.

2 Stabilizace a resuscitace novorozence na porodním sále: aktualizace podle doporučení Evropské resuscitační rady z roku 2021

Zbyněk Straňák, Tereza Brožová

2.1 Úvod

Resuscitace novorozence je komplex jasně definovaných intervencí, které vedou k obnově a udržení životních funkcí a zajištění dodávky kyslíku do srdce, mozku a ostatních orgánů. Cílem resuscitace je nejenom zabránit úmrtí pacienta, ale i minimalizovat vznik závažných postresuscitačních komplikací.

Kardiopulmonální resuscitace (KPR) novorozence na porodním sále se výrazně odlišuje od resuscitace v dalším období lidského života vzhledem k unikátním adaptačním mechanismům, které se uplatňují u novorozence při přechodu z intrauterinního do extrauterinního prostředí.

U dospělých je nejčastější příčinou akutní deteriorace vitálních funkcí primárně srdeční zástava způsobená např. infarktem myokardu, závažnou arytmií nebo kombinací infarktu s arytmií. Zástava dýchání vzniká v souvislosti s reakcí mozku kmene na hypoxii. Okamžitá intervence zahrnuje srdeční podporu (masáž, farmakoterapii, event. defibrilaci) a oxygenerapii.

U novorozenců jsou nejčastější příčinou selhání vitálních funkcí bezprostředně po narození respirační komplikace v souvislosti s patofyziologickými mechanismy ustanovení funkční reziduální kapacity a dysfunkční regulací dýchání.

Evropská resuscitační rada (European Resuscitations Council, ERC) ve spolupráci s International Liaison Committee on Resuscitation (ILCOR) vypracovala nové postupy pro resuscitaci a stabilizaci donošených a nedonošených novorozenců na porodním sále. Aktuálně byly doporučené postupy doplněny o problematiku resuscitace novorozence v souvislosti s koronavirovým onemocněním covid-19 (SARS-CoV-2).

2.1.1 Incidence

Porucha poporodní adaptace (s nutností stimulace a krátkodobé insuflace) se vyskytuje u 10–15 % novorozenců. Deset procent novorozenců reaguje na osušení, stimulaci, polohování a zprůchodnění dýchacích cest, přibližně 5 procent je nutné ventilovat přetlakem. Intubaci vyžaduje 0,4–2 % novorozenců, až u 0,3 % novorozenců je indikována nepřímá srdeční masáž a pouze 0,05 % dostává adrenalin.

Potřeba stabilizace a resuscitace narůstá u novorozenců velmi nízké a extrémně nízké porodní hmotnosti a u dětí s vrozenými vývojovými vadami.

V České republice postupujeme dlouhodobě podle **doporučení Evropské resuscitační rady**, která vycházejí z ILCOR Advisory Statement. Doporučení ILCOR bylo akceptováno Českou resuscitační radou a Českou neonatologickou společností ČLS JEP. Doporučení ILCOR se reviduje a inovuje každých pět let.

2.2 Fyziologie a patofyziologie adaptace novorozence

Základními podmínkami bezproblémové adaptace novorozence na extrauterinní prostředí jsou:

- eliminace amniální tekutiny z bronchoalveolárního systému,
- ustanovení funkční reziduální kapacity,
- zahájení pravidelného dýchání,
- snížení plicní vaskulární rezistence se zvýšením průtoku krve plicemi,
- zvýšení systémové vaskulární rezistence,
- uzavření pravolevých fetálních zkratů přes foramen ovale a ductus arteriosus.

2.2.1 Eliminace amniální tekutiny v plicích

Mechanismy evakuace a reabsorpce amniální tekutiny z bronchopulmonálního prostředí jsou zásadní v patofyziologii poruch poporodní adaptace u novorozenců. Klíčovou roli při přeměně kapalného prostředí *in utero* na prostředí plynné *ex utero* má plicní epitel. Pasivními mechanismy jsou komprese hrudníku při průchodu porodními cestami (s následnou evakuací amniální tekutiny) a následné rozpětí hrudníku.

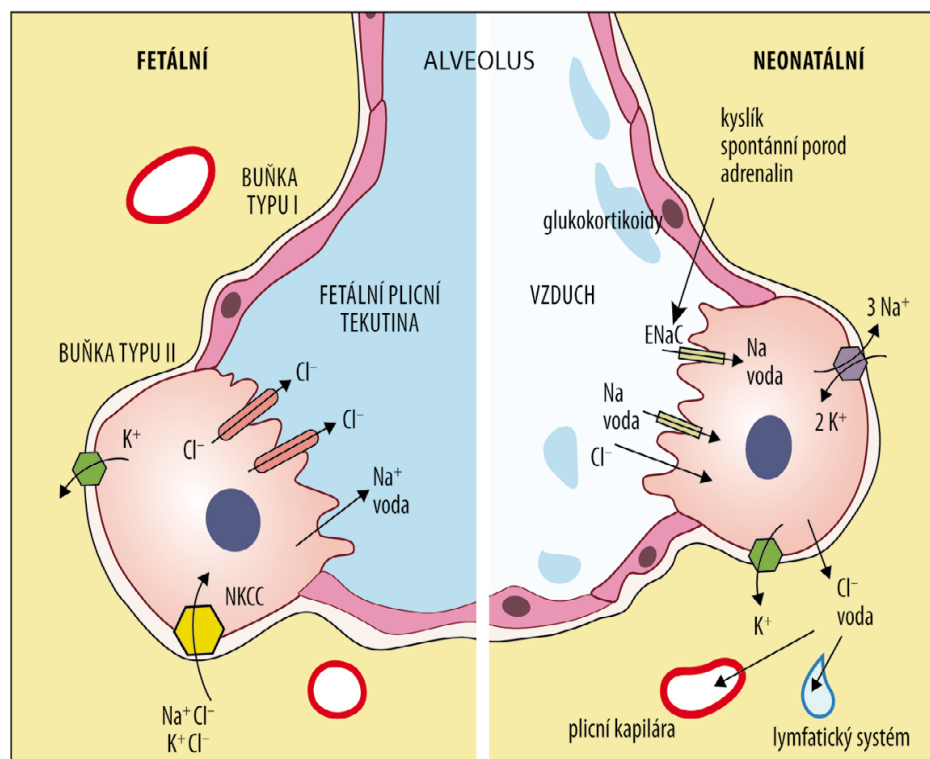
Dominantní úlohu v absorpci amniální tekutiny v plicích novorozence mají amilorid-senzitivní natriové kanály v alveolárních epitelových buňkách (ENaC). Dysfunkce ENaC má zásadní úlohu v patofyziologii poruch poporodní adaptace, vzniku tranzitorní tachypnoe (vlhká plice) a následně progresi onemocnění se vznikem edému plic. Odstranění amniální tekutiny z plic začíná před porodem a pokračuje během porodu. Postnatálně probíhá eliminace pomocí různých systémů (lymfatické cévy,

plicní cévy, dýchací cesty, mediastinum a pleurální prostory). Důležitým faktorem clearance amniální tekutiny je i funkce ciliárního aparátu a funkce sodium-propustných kanálů.

Funkce natriových kanálů je regulována řadou faktorů (katecholaminy, prolaktin, vazopresin). Zásadní význam v regulaci ENaC však mají kortikoidy, katecholaminy a kyslík. Experimentální práce prokázaly, že antenatálně aplikované steroidy mají pozitivní efekt na transkripci ENaC. Antenatální steroidy facilitují reabsorpci tekutiny v pozdních obdobích gestace a zvyšují senzitivitu na β_2 -mimetika. Antenatální steroidy signifikantně pozitivně ovlivňují surfaktantový systém a plicní mechaniku (viz obr. 2.1).

2.2.2 Funkční reziduální kapacita a dechová aktivita po porodu

Pokles parciálního tlaku kyslíku po přerušení pupečnicku, světlo, hluk, chlad a gravitační síly

Obr. 2.1 Mechanismus alveolárního transportu tekutin u plodu (vlevo) a novorozence (vpravo) (upraveno podle Guglani et al., 2008). ENaC – amilorid-senzitivní natriové kanály v alveolárních epitelových buňkách, NKCC – kotransportér sodíku, draslíku a chloridů (Na-K-Cl cotransporter)

indukují a stimulují dechové centrum novorozence k respiračnímu úsilí a navození rytmické dechové aktivity. Indukovaná dechová aktivita novorozence vede k resorpci fetální amniální tekutiny, ustanovení celkového plicního objemu, ustanovení funkční reziduální kapacity a dechového objemu.

Při dechové aktivitě novorozence dochází finálně k poklesu plicní vaskulární rezistence a přestavbě fetální cirkulace.

2.2.3 Adaptace cirkulace

Intrauterinně dochází k výměně krevních plynů placentou, která je nízkorezistentním řečištěm. Průtok krve plicemi je u plodu minimální (5–10 % srdečního výdeje). Po přerušení pupečníku a indukcii dechové aktivity novorozence dochází k poklesu plicní vaskulární rezistence, zvýšení průtoku krve plicemi, zvýšení systémového tlaku a uzavření pravolevých zkratů (viz obr. 2.2).

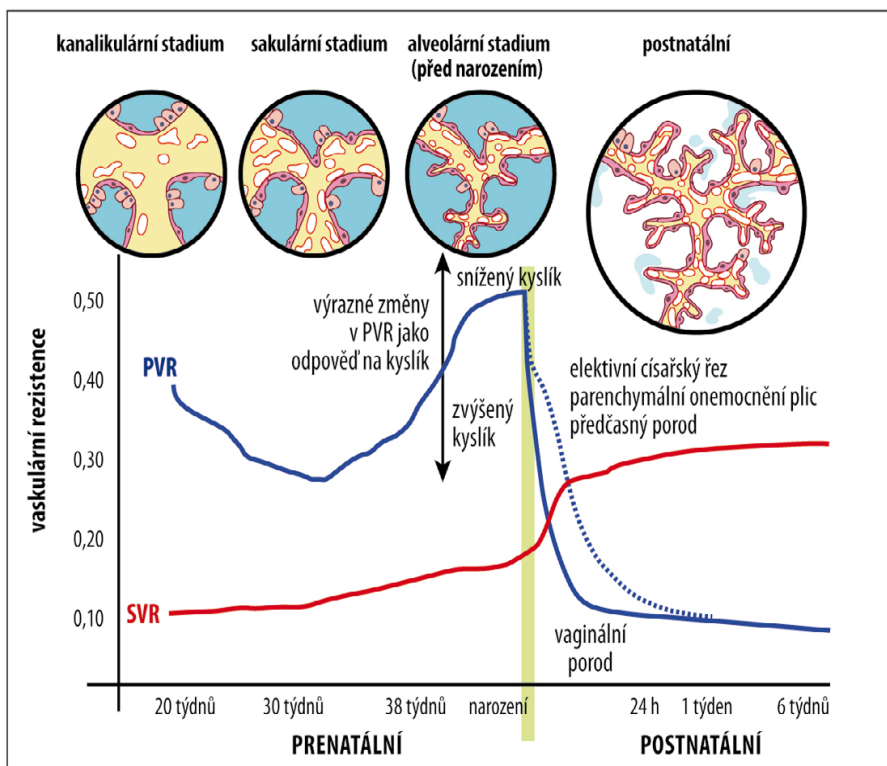
2.2.4 Poruchy adaptace novorozence

Adaptace respirace a cirkulace po porodu je velmi vulnerabilním procesem, který může být narušen řadou patologických inzultů. Nejčastějšími příčinami poruchy poporodní adaptace jsou perinatální asfyxie, infekce, vrozené vývojové vady a neadekvátní poporodní zajištění novorozence.

Rizikové faktory pro poruchu poporodní adaptace u novorozence s předpokládanou nutností zahájení resuscitace:

Rizikové antenatální faktory:

- diabetes melitus matky (všechny typy), hypertenze matky (zvláště vzniklá v těhotenství), závažná onemocnění matky (kardiovaskulární, tyreopatie, neurologická onemocnění, respirační a renální komplikace),
- preeklampsie,
- vysoký index tělesné hmotnosti (BMI),
- malý vzrůst matky,

Obr. 2.2 Schematické znázornění poklesu plicní vaskulární rezistence (PVR) a vzestupu systémové vaskulární rezistence (SVR) po narození. Rychlost poklesu PVR je závislá na způsobu porodu! (upraveno podle Lakshminrusimha et al., 2016).